

مسئولیت متن و شکل بدوش نویسنده مضمون میباشد، عقیده نویسنده لزوماً نظر افغان جرمن آنلاين نمی باشد

۲۰۲۶/۰۱/۱۸

احسان الله ارینزی

افریقا

(قسمت بیست و دوم)

چاد Chad

(قسمت دوم)

جغرافیای اقتصادی:

نظر اجمالی: موقعیت دور و محاط بودن به خشکه، باعث اتکای زیادی اقتصادی چاد بالای کشورهای همسایه و افزایش مصارف اموال وارداتی میشود. تیل و محصولات زراعتی ستون فقرات اقتصاد این کشور را تشکیل میدهند. تیل 60% عواید صادراتی چاد را تشکیل داده، درحالیکه پنبه، حیوانات زنده و صمغ Gum (یک ماده چسب ناک که از پهلوی درخت زردآلو بدست می آید) عمده ترین اقلام صادراتی غیرتیلی چاد بحساب میروند. سهم سکتور خدمات که در ترکیب تولید ناخالص داخلی چاد کمتر از 30% است، باعث تشویق سرمایه گذاران خارجی بخصوص در سرمایه گذاری در بخش های مخابرات و تکنالوژی معلوماتی و بانکداری این کشور شده است. چاد یک تصفیه خانه تیل دارد که بطور منظم کار نمیکند. اگر چه دولت قوانین برای تعیین نرخهای تیل در بازار های داخلی دارد، اما توقف گاه به گاه تصفیه خانه ملی تیل، باعث تشویق بازار سیاه تیل شده میتواند. طی چند سال گذشته، قیمت های بلند تیل در بازارهای جهانی و حاصلات خوب صمغ، پنبه و صادرات حیوانات زنده، باعث انکشاف خوب اقتصادی شده، درحالیکه نرخ های پایین سالهای ۲۰۱۸ - ۲۰۲۱ باعث فشار بالای دولت بحساب میروند. قسمت اعظم سرمایه گذاری ها در چاد به کمک مساعدت ها و قروض خارجی مسیر گردیده است. واقعیت امر این است که سرمایه گذاری های خارجی بعلت نبود و کمبود زیرساخت های اساسی اقتصاد، کمبود کارگران ماهر مسلکی، کاغذ پرانی در ادارات دولتی و فساد اداری از اول نیز درین کشور محدود بوده که یکی از عوامل اساسی غربت مردم و بیچاره گی اقتصادی کشور بحساب میروند. IMF در سال ۲۰۱۴ قرضه ای برای چاد منظور نمود که برای حمایت از عقب مانده ترین کشورها طراحی شده بود.

در سال ۲۰۱۸ تطبیق پلانی آغاز شد که در سال ۲۰۱۶ منظور شده بود و هدف آن تقویت سکتور صادرات و بهبود سیستم تمویلی کشور بحساب میرفت. بعد از سال ۲۰۱۸ قیمت های تیل در دنیا پایین آمد که در نتیجه تطبیق اصلاحات موردنظر دولت چاد با مشکلاتی روبرو شد. برای این پلان یک بودجه ۹ بلیون دالری در نظر گرفته شده بود که ۲/۳ بلیون آن باید از منابع داخلی و ۶/۷ بلیون باقیمانده از بیرون تهیه میشد. این پلان دولت را موظف ساخته بود تا برای مشارکت سکتور خصوصی زمینه سازی نموده و با سکتور های معدنکاری و زراعت باید کمک صورت میگرفت تا سطح استخدام را بالا برده و تولیدات خود را تا اقتصادی جهان برساند. در ماه فبروری ۲۰۱۸ دولت با Glen core و چهار بانک دگر به موافقه رسید که یک قرضه ۱/۴۵ بلیون دالری را به تضمین تیل در اختیار چاد بگذارد. در سال ۲۰۲۲ مدت اعتبار این قرضه تا ۲۰۳۰ تمدید و نرخ سود آن بسیار کاهش یافت. در اعتبار نامه تمدید قرضه قید شده است که چاد میتواند عوض اقساط قرضه تیل خام عرضه کند.

چاد بعد از سال ۲۰۱۹ قسمتی از مصارف دولتی را بخاطری کاهش داد تا یکی از شرایط IMF برای قرضه دومی مبلغ ۳۱۲ میلیون \$ فراهم شود، اما چون 40% مردم زیر خط فقر زنده گی میکنند، کاهش مصارف دولتی باعث

د پانو شمیره: له 1 تر 7

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکارۍ ته راښوای. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de

یادونه: دلیکنی د لیکنیزی ښي پازوالي د لیکوال په غاړه ده، هیله من یو خپله لیکنه له را لیرلو مخکې په خیر و لولی

تظاهراتی شد که گاهی خشن نیز میشد. از همپرو موسساتی نظیر بانک جهانی، بانک انکشاف افريقا و EU به کمک اين کشور شتافتند تا از عميق شدن فاجعه جلوگیری بعمل آورده باشند. بلند رفتن قيمت انرژی در سال ۲۰۲۲ باعث بروز علايم مثبت در کاهش مشکلات اقتصادی شده است.

توليد ناخالص داخلی GDP: 32.44 بليون \$ (۲۰۲۳).

رشد سالانه توليد ناخالص داخلی: 4.12% (۲۰۲۳).

عاید سرانه سالانه: 1700 \$ (۲۰۲۳).

ساختار سکتوری توليد ناخالص داخلی: زراعت 25.1%، صنعت 44.4% و خدمات 28.7% (۲۰۲۳).

انفلاسیون: 8.9% (۲۰۲۴).

نیروی کار: 6.6 مليون نفر. زراعت 80%، صنعت 20% (۲۰۰۶).

نرخ بیکاری: 1.1%.

زندگی زیر خط فقر: 42.3% (۲۰۱۸).

بودجه: عواید 2.29 بليون \$ و مصارف ۲.۱۲ بليون \$ (۲۰۲۰).

صنعت: استخراج و تصفيه تیل، سوديم کاربونیٹ، منسوجات، مواد خوراکی و نوشابه، مونتاژ رادیو و بایسکل، صابون، سگریٹ؛ سمنت و سایر مواد ساختمانی، استخراج مواد معدنی و صنایع دستی.

رشد سالانه توليدات صنعتی: 3.27% (۲۰۲۳).

توليد برق: ۸۷۰۰۰ kW (۲۰۲۰). از تیل 98% و از منابع جدید 3%.

مصرف برق: ۱۸۸ مليون kWh (۲۰۱۹).

توليد تیل خام: ۸۸۰۰۰ بیرل - روز (۲۰۲۱).

صادرات تیل خام: ۷۰۴۴۰ بیرل - روز (۲۰۱۵).

ذخیره تیل: ۱/۵ بليون بیرل (اول جنوری - ۲۰۱۸).

توليد تیل پاک: ۱۷۵۰۰ بیرل - روز (۲۰۱۵).

مصرف تیل: ۱۲۶۰۰ بیرل - روز (۲۰۱۹).

واردات تیل: ۲۲۸۵ بیرل - روز.

توليد گاز: صفر متر مکعب - سال (۲۰۲۱).

ذخیره گاز: صفر متر مکعب (اول جنوری - ۲۰۲۱).

زراعت: 39.6% زمین های چاد قابل کشت است که 3.9% تحت زرع بوده و 35.7% ان را چراگاه ها تشکیل میدهد. 9.1% زمین های چاد را جنگلات و 51.3% باقی مانده را کوه ها، دریاها، شهرها، مناطق کار و توليد و محلات بود و باش روستایی تشکیل میدهد. در سال ۲۰۱۲ موزی 300km² زمین این کشور کشت میشود. 80% مردم این کشور در عرصه زراعت، مالداري و جنگلداری مصروف کار اند و 52.3% توليد ناخالص داخلی از این سکتور بدست می آید. پنبه، ارزن، صمغ Gum، برنج، کچالو، قهوه، ککو، جوت، نیشکر، چوب، میوه، سیزی، گوشت، لبنیات و تخم مرغ از محصولات مهم زراعتی و مالداري این کشور بشمار میروند.

مالداري: چاد بعلت داشتن چراگاه های وسیع و رمة داران زحمتکش، چهارمین کشور بزرگ مولد و صادر کننده حیوانات اهلی در قاره افريقا بحساب میروند. اشتر، گاو، بز، گوسفند و خوک از مهمترین های این حیوانات بشمار میروند. ارقام FAO نشان میدهد که چاد در سال ۲۰۱۸ جمعاً ۱۰۷ مليون راس حیوان داشته که شرح آن چنین است. بز ۳۷ مليون، گوسفند ۳۱ مليون، گاو و گاومیش ۲۹ مليون و اشتر ۸ مليون. چاد از نظر داشتن خوک و مرغ خانگی در بین کشورهای افريقایی درجات ۳۵ و ۵۴ را دارد. در چاد هر سال حدود ۴۰۰۰۰ تن ماهی صید میشود.

معادن: الماس (کم)، طلا، تنگستين، تیل، یورانيم، کوالین، نمک، Natron و خاک مورد ضرورت ساختن ظروف چینی با Kaolin.

صادرات: به ارزش مجموعی 5.72 بليون \$ (۲۰۲۳).

تیل خام، پنبه، حیوانات زنده، منسوجات، عاج فیل، چوب و مصنوعات دستی.

شرکای بزرگ تجارتي: امارات متحده عربی 26%، چین 19%، آلمان 17%، هالند 13% و فرانسه 10% (۲۰۲۳).

واردات: به ارزش مجموعی ۶.۳۲ بليون \$ (۲۰۲۳).

ماشین آلات مختلف، فابریکه ها، وسایط نقلیه، پرزه جات، اشیای نیم ساخته شده ای صنعتی، مواد استهلاکی، مواد نفتی، مواد خوراکی، مواد طبی و ادویه، قرطاسیه، محصولات برقی، اسلحه و مهمات.

شرکای بزرگ تجارتي: چین 28%، امارات متحده عربی ۲۳%، ترکیه 10%، فرانسه 9% و هند 5% (۲۰۲۳).

قروض خارجی: 2.28 بليون \$ (۳۱ دسمبر ۲۰۲۳).

واحد پولی: فرانک افريقایی (XAF) Central African Franc.

یک دالر امریکایی = ۵۵۸/۳۸ فرانک (۳۰ جون ۲۰۲۵).

سال مالی: عیسوی (گریگوری)

سیستم وزنی: متریک و اوزان محلی.

ترانسپورت: چاد خط آهن ندارد، اما دارای 40000km سرک، 2000Km راه آبی داخلی دارد. 582km پایپ لاین برای انتقال تیل خام، 1574Km برای تیل تصفیه شده و 1430 کشتی تجارتي (با ظرفیت 1000GRT یا بیشتر از آن) میباشد. دریاهاى چارى Chari و لیگون Legone راه های آبی چاد را تشکیل میدهند که در زمان افزایش آب قابل کشتیرانی میشوند.

میدانهای هوایی: مجموعاً ۵۹ (۲۰۲۱)	پخته ۹	خامه ۵۰
رنوی طولتر از 3047m	۲	۱
رنوی از 2438m تا 3047m	۴	۲
رنوی از 1524m تا 2437m	۲	۱۴
رنوی از 914m تا 1523m	-	۲۲
رنوی کوتاه تر از 914m	۱	۱۱

ایجاد خط هوایی ملکی در چاد به وقت اقتدار فرانسوی ها بر میگردد که در اول نظامی بود. این کشور فعلاً ۴ شرکت خدمات هوایی ملکی دارد که Fly tchad و Toumai Air Tchad از مهمترین آنها میباشد که به چند مقصد داخلی و خارجی بشمول پاریس پرواز می کنند. خطوط هوایی Air France، کامرون، UTA و سودان نیز به این کشور پرواز دارند.

شرکت های مسافری، چارتر و کارگوی ملکی چاد ۱۳ بال طیاره خریداری شده و چارتر دارد. ارقام خدمات آنها در دست نیست. ۱/۱۲ میلیون موتر تیزرفتار، بس، لاری، تانکر و سایر وسایط نقلیه ساختمانی و معدنکاری. بنادر: چاد بنادر آبی ندارد.

مخابرات: کد تلفون (۰۰۲۳۵). تعداد تلفون های دیجتل 5340 و همراه ۱۲/۱ میلیون (2022). زیرساخت های خدمات تلفون و تکنالوژی معلوماتی هنوز در چاد پایانتر از استندرد های افریقایى ارزیابی میگردد. این کشور ظرفیت جلب سرمایه گذارنى بالقوه ای را دارد که در سکتور مخابرات آن سرمایه گذاری نماید. فعلاً دو کشور Air tell و Moon Africa Chad در چاد سرمایه گذاری نموده اند که خدمات تلفون همراه، تکنالوژی معلوماتی و انترنت را عرضه میدارند. این کشور یک شرکت ملی خدمات مخابراتی نیز دارد که بیشتر به کارهای بنیادی از قبیل میکرویف، کیبل نوری و دیجتل می پردازند و اخیراً جواز خدمات همراه را نیز بدست آورده است. این کشور برای ارتباط خارجی، برای ماهواره انتلستات (بحر اتلس)، در خاک خود یک ستیشن زمینی دارد. رسانه ها: چاد یک رادیو – تلویزیون سراسری دارد، که نشرات فرانسوی آن در کل منطقه شنونده و بیننده دارد. چاد ۲ تلویزیون و ۱۰ رادیوی خصوصی دارد که بعضی نشرات رادیو ها و تلویزیون های خارجی را، در پهلوی تولیدات داخلی دوباره به نشر میسپارد (۲۰۱۷). رادیو مونت کارکو و رادیوی عربی BBC درین میان بسیار شهرت دارند.

شرح وسایل انتشاراتی موجی در چاد (۲۰۲۱)			
مراکز نشرات رادیویی	AM = 1 و FM = 10	کل تعداد رادیو	۲/۱۲ میلیون
مراکز نشرات تلویزیونی	دولتی = ۱ خصوصی = ۲	کل تعداد TV	۵/۶ میلیون

کود انترنت: td.

مشترکین انترنت: ۱/۶۴ میلیون. 10% مردم (۲۰۲۰).

انکشاف اجتماعی: چاد از جمله کشورهای عقب مانده، اما رو به انکشاف افریقااست. به اساس معلومات CIA World Factbook – 2020 هر چادی سالانه بطور متوسط \$ 1700 عاید دارد که حدود چهار بار بیشتر از عاید مردم افغانستان است.

22.3% مردم چاد بالای ۱۵ سال (مردان 31.3% و زنان 14%) دارای تعلیمات متوسط، مسلکی و یا عالی هستند، تعلیم و تربیه برای اطفال ۶-۱۱ سال الزامی رایگان است، جوانان بطور متوسط ۴ سال درس میخوانند، 79% اطفال

واجد شرایط به مکاتب میروند، دولت 2.9% تولید ناخالص ملی را به امر انکشاف معارف و تحصیلات عالی اختصاص داده و با سکتور خصوصی یکجا میکوشند تا زمینه های تعلیم و تربیه معیاری را برای کودکان و جوانان کشور فراهم سازند.

تعلیم و تربیه در چاد از کودکستان آغاز و به پوهنتون به پایان میرسد. رفتن به کودکستان تقریباً الزامی؛ اما رایگان نیست.

مکاتب ابتداییه ۶ سال (۶-۱۱ ساله در شهر ها و ۴-۱۲ ساله در دهات) است که متعلمین در آن زبان محلی، معلومات مدنی، حساب و جغرافیه چاد را می آموزند و والدین باید فیس بپردازند. مکاتب متوسط ۳ سال (۱۱-۱۳ سال) اند که به دو بخش تقسیم میشوند. قسمت اعظم متعلمین لیسه به متوسط های ۳ ساله میروند تا برای دروس بعدی آماده شوند و قسمتی هم به مکاتب مسلکی و فنی میروند که ۳-۶ سال خوانده میشوند. تعداد داخله دختران در سیستم آموزش چاد بمقایسه بچه ها کمتر است. جوانان ایکه دوره های ۶ ساله مکاتب فنی و مسلکی را تعقیب میکنند، زود داخل بازار کار شده و در شعب ساختمانی، نساجی، معدنکاری، برق و انرژی آفتابی و بخش های خدماتی مصروف میشوند. بعد ازین دوره لیسه می آید که آنهم دو نوع میباشد: لیسه های عمومی و لیسه های آموزش تکنالوژی و فنی و مسلکی.

شرح مراکز تعلیمی چاد (۲۰۲۱)			
نوع مرکز تعلیمی	تعداد مرکز	مجموع آموزنده	مجموع آموزگار
مکاتب ابتدائی	۲۵۰۰	۱,۵ میلیون	۶۰۰۰۰
مکاتب متوسطه	۲۰۰۰	۱,۲ میلیون	۴۸۰۰۰
مکاتب فنی و مسلکی	۴۰۰	۲۰۰ هزار	۸۰۰۰
تحصیلات عالی	۶۵	۴۷۰۰۰	۴۶۰۰

چاد ۱۹ روزنامه سراسری و محلی و ۱۱۶ مجله، هفته نامه، ماهنامه و گاهنامه دارد که به شمول رادیو ها و تلویزیون ها اکثرأً به زبان های فرانسوی، عربی (یا فقط عربی) و بعضاً زبان های محلی نشرات می کنند. هر سال بطور متوسط ۱۲۵۰ عنوان کتاب جدید علمی، هنری، ادبی، تخیلی و معلوماتی نشر می شود و هر نفر سالانه بطور اوسط 1.3Kg کاغذ را برای نوشتن، خواندن و نشرات به مصرف میرساند.

محیط زیست در چاد بعلت مساحت وسیع چراگاه ها و جنگلات نسبتاً پاک است، اما خدماتی که بعلت کم کاری دولت، فقر عمومی و سطح پایین آگاهی عامه متوجه این نعمت است، ممکن است در آینده مشکلاتی را بار آورد عرضه خدمات صحتی نیز اکثرأً درین کشور محدود و غیرمعیاری بود و بیمه های وجود ندارند که در اوقات بیماری، معلولیت، بیکاری، تقاعد و مرگ با مردم کمک میکنند.

دولت چاد 5.2% تولید ناخالص داخلی خود را به صحت مردم (کلینیکها، شفاخانه ها، واکسین، دندان، زیبایی، ادویه، تحقیقات و امور انکشافی) اختصاص داده (2021)، افزایش سالانه نفوس 3.09% است (۲۰۲۲) که در دنیا درجه دهم را به خود اختصاص میدهد، در ۱۰۰۰ طفل نو تولد 65.48 نفر میمیرند که در دنیا هفتم میشود، عمر وسطی مردم بیشتر به ۵۹/۱۵ نزدیک شده، یک زن در کل عمر بطور وسطی ۵/۴۶ طفل دنیا می آورد که در دنیا جایگاه پنجم را دارد، 29.2% کودکان زیر پنج سالگی وزن کافی ندارند، 90.2% مردم به آب صحتی آشامیدنی دسترسی دارند، 57.5% تشنابها صحتی و عصری اند، حدود 110000 نفر یا 1.1% نفوس با HIV/AIDS زندگی میکنند، هر سال بطور متوسط 3000 نفر بعلت این مریضی میمیرند و در ۱۰۰۰۰۰ نفر ۱۸/۵ نفر توبرکلوز دارند.

اگر چه قانون اساسی چاد حقوق زنان را با مردان مساوی میداند، اما در عمل و بعلت حاکمیت اصول زنده گی قبیلوی، خاصتاً در دهات و سطح پایین آگاهی عامه مشکلات جدی وجود دارد و حضور زنان در تعلیم و تربیه، سیاست، تجارت، حکومتداری و اجتماع هنوز خیلی کم رنگ میباشد. احصائیه ها گواهی میدهد که فقط 6% زنان چاد دارای تحصیلات عالی میباشند که حتی در قاره افریقا کم ارزیابی میشود.

در چاد به هر ۳/۲ نفر یک TV، به ۲/۳۵ نفر یک رادیو، به ۲۵ متعلم یک معلم، به ۱۱ محصل یک استاد، به زیادت از ۱۰۰ نفر یک تلفون دیجتل، به هر دو نفر یک تلفون همراه، به ۲۷۰۰۰ نفر یک داکتر عمومی و به ۱۲۰۰۰ یک بستر شفاخانه میرسد، 9% مردم برق (32% شهری و 1% دهاتی) و 10% انترنت دارند. به اساس معلومات و استندرد های WHO باید ۱۰۰۰۰۰ تبعه یک کشور ۱۴۱ داکتر عمومی داشته باشد که به هر ۷۱۰ نفر یک داکتر میرسد، درحالیکه در چاد به هر ۲۷۰۰۰ نفر یک داکتر عمومی میرسد که خیلی از استندرد WHO فاصله دارد.

قوای مسلح: قوای ملی مسلح چاد شامل قوای زمینی، قوای هوایی، پولیس و امنیت دولتی.

سن خدمت عسکری: ۲۰ ساله، مدت خدمت ۳ سال، داوطلب،

ذخیره افراد احتیاطی برای خدمت عسکری (۱۶ - ۳۹ ساله): مرد ۲۰۹۰۲۴۴ و زن ۲۴۴۱۳۲۱ نفر (۲۰۱۰)، افراد مناسب برای خدمت عسکری: مرد ۱۱۸۳۰۰۰ و زن ۱۳۹۵۰۰۰ نفر، تعداد افرادی که سالانه به سن عسکری می‌رسد: مرد ۱۲۸۷۰۰ و زن ۱۲۸۲۵۰ نفر، سهم مصارف عسکری در تولید ناخالص داخلی: ۳% (۲۰۲۳).

منازعات منطقوی: تعیین سرحدات جهیل چاد، قبلاً چند بار مشکلاتی بمیان آورده که باید از سوی چاد، کامرون، نایجیر و نایجریا تصویب می‌گردید. تا حال تنها کامرون و نایجیریا این کار را انجام داده و نایجیر و چاد تا حال اقدامات عملی نه نموده اند. از سال ۲۰۰۳ به اینطرف، در نتیجه جنگها بین قوای مسلح سودان و آزادی خواهان سودان جنوبی، هزاران نفر سودانی از منطقه دارفور به چاد مهاجرت نمودند. چاد طی چند سال گذشته تلاش کرد تا منازعات دارفور به پایان رسیده و مردم دوباره به خانه های شان برگردند. در حال حاضر اگر چه سودان جنوبی از بیکر سودان شد؛ اما مشکل مهاجرین تا حال بطور مطلوب حل نشده است.

مهاجرین: ۱۲۵۰۰۰ مهاجر جمهوری افریقای مرکزی، ۳۹۲۰۰۰ مهاجر سودانی، در چاد مسکن گزین شده و علاوه بر آن ۳۸۲۰۰۰ نفر در داخل چاد از خانه های شان بیجا شده اند که بازگشت دوباره آن ها وقت، ثبات و امنیت کافی و امکانات می‌خواهد.

قاچاق انسانی: چاد بحیث کشور منبع و ترانزیت قاچاق کارگران نوجوان و دختران و زنان جوان شناخته میشود. در چاد ازین کارگران جوان برای رمة چرانی، گدایی، زراعت و سایر کارهای سخت کار گرفته میشود؛ کارگران نوجوان چاد، برای کار کردن به کامرون، افریقای مرکزی و نایجیریا نیز فرستاده میشوند.

شماری از زنان و دختران چاد بخارج منتقل می‌گردند؛ تا از راه تجارت جنسی برای مالکان شان، پول بدست بیاورند. گفته میشود که گروه های مسلح منطقه؛ شماری از نوجوانان چاد را برای جنگ ها نیز بکار گماشته اند.

تاریخ: مطالعات نشان میدهد که مناطق ساحلی چاد از زمانه های نامعلوم قدیم به اینطرف مسکون گردیده و انسان های اولیه با شیوه های بسیار ساده و ابتدایی در آن نواحی زنده گی میکردند. آثار بجا مانده انسان های زمانه های باستان در کوه های تیستی، ۴۹۰۰ سال قبل از میلاد را نشان میدهد. مناطق جنوبی و همچنین سرزمین چاراطراف جهیل چاد، احتمالاً ۵۰۰ سال قبل از میلاد مسکون گردیده است.

در قرن ۸م سلطنت کوچک بنام کانم در مناطق جنوبی تاسیس گردید. دین اسلام از سال ۱۰۸۵ به بعضی مناطق چاد رسید و سلطان نشین کانم به حکومت (کانم - بورنو) میل شد. در سال های ۱۸۸۳ - ۱۸۹۳ سلطنت مذکور با دو سلطان نشین دیگر به تصرف یک ماجراجوی سودانی در آمد که ربیع الزبیر نام داشت؛ وی خود را بنام سلطان ربیع پادشاه معرفی کرد. یکعه دریانوردان اروپایی که برای یافتن سرزمین های نو به هر سو سفر میکردند، در اواخر قرن ۱۸ جهیل چاد را مشاهده کرده و این منطقه مورد توجه آنان قرار گرفت.

در اواخر قرن ۱۸ مبلغین عیسوی اروپایی، گروهی از مردم مناطق جنوبی چاد را به آیین مسیح در آورده و آنها را مانند اروپایی ها تربیه کردند. همزمان فرانسه برای بدست آوردن این سرزمین اقدام نمود، واحد های محدود نظامی خود را در سواحل جابجا نموده و کوشش کرد تا به کمک مردم جنوب این کشور را تصرف نماید و پس از آن چاد را با افریقای استوایی (گابون، کانگو و افریقای مرکزی) از یک مرکز اداره کند.

برای تحقق این آرمان فرانسوی ها مبلغین بیشتری به چاد فرستاد تا تعداد زیادی باشندگان این کشور را به سوی مسیحیت بکشانند و چند مکتب ابتدایی و تعلیمات مدنی و مذهبی را نیز در آنجا ایجاد کردند. فرانسه پس از آن افراد تازه مسیحی شده ساحات جنوبی را بر علیه مسلمانان مناطق شمالی چاد به میدان های جنگ فرستاد و به کمک آنان سلطان ربیع را در سال ۱۹۰۰ سرنگون گردید. اگر چه کنفرانس برلین که در سال ۱۸۸۵ دایر شده بود، چاد را تحت الحمايه فرانسه قرار داده بود، اما فرانسه در سال ۱۹۱۱ اتحادیه چاد - اوبانگی شاری (افریقای مرکزی کنونی) را ایجاد نمود و در سال ۱۹۲۰ پارافراتر گذاشت، واحد های منظم نظامی به چاد اعزام نمود و در جریان سه سال سراسر خاک چاد را به تصرف در آورد، آن را به یک مستعمره جداگانه تبدیل نمود و در سال ۱۹۴۶ بحیث یک جز ایالات متحده فرانسه اعلان نمود.

زمانیکه احساسات آزادی خواهی در افریقای سیاه افزایش یافت و مردم سوریه، لبنان و سایر کشورها، از ره قیام ها و مبارزات مسلحانه آزادی خودها را بدست آوردند و مردم ویتنام نیز پیروز شدند؛ این تحولات مردم چاد بخصوص مسلمانان مناطق شمالی این کشور را، به قیام های مسلحانه در برابر ظلم و تشدد فرانسوی ها تحریک و تشویق کرد؛ سرانجام امواج نیرومند احساسات آزادی خواهی مردم و شرایط مناسب بین المللی رهبران سیاسی و نظامی فرانسه را مجبور کرد تا در ۱۹۵۸ خودمختاری و دو سال بعد آزادی چاد را بپذیرد.

پس از رسیدن به آزادی، فرانسواتو مبالایه، رهبر حزب ترقی خواه، بمقام نخستین رییس جمهوری چاد رسید. در آنوقت ۹۹% اعضای قوای مسلح چاد نامسلمان بودند. در سال ۱۹۶۶ جبهه آزادی بخش جاد بمیان آمد تا در مقابله با اسرائیل و فرانسه که از دولت مرکزی پشتیبانی میکردند، از امنیت مسلمانان شمال چاد حمایت کند. در سال ۱۹۶۸ مناطق شمالی چاد تحت حاکمیت مسلمانان قرار گرفت. سربازان مسلمان پیش از آن نیز چند سال در برابر عساکر

دولتی در حال نبرد و ستیز بودند. تومبالبایه در سال ۱۹۶۹ خواهان کمک نظامی فرانسه شد، عساکر فرانسوی از یکطرف عساکر چاد را تربیه مینمود و از طرف دیگر با جبهه آزادی بخش چاد بنام فرولینا می جنگید. در همین سالها اختلافات میان رهبران جبهه آزادی بخش، آهسته – آهسته افزایش یافت و سرانجام به ده گروه تقسیم گردید.

طی سالهای ۱۹۷۲ و ۱۹۷۳ وضعیت سیاسی و اقتصادی به اثر خشکسالی خراب شد، فرولینا نیم کشور را به کمک لیبیا تصرف نمود. در همین ماه ها تومبالبایه تعداد زیادی مخالفان خود را در زندان ها محبوس نمود، نظامیان در ماه اپریل سال ۱۹۷۵ به کمک فرانسه کودتا کردند، فرانسه درین وقت سیاست خود را تغییر داده و برنامه های سیاسی متفاوت را دنبال میکرد و در مقابل گوگونی اودی رهبر جبهه آزادی بخش؛ از گروپ حسن هابره رهبر گروه انشعابی پشتیبانی میکرد. در جریان کودتا فرانسوا تومبالبایه کشته شد و جنرال فیلکس مالوم که در زندان بود؛ بحیث رهبر شورای نظامی زمام امور را دست گرفته و سیاست آشتی ملی را اعلان نمود؛ اما با گذشت یک سال، این سیاست فریب دهنده افشا و مسلمانان که در نتیجه کمک های روزافزون اعراب نیرومندتر شده بودند، در امور سیاسی و نظامی کشور سهم برابر میخواستند.

در سال ۱۹۷۷ یک کودتا بر ضد جنرال مالوم ناکام و یک سال پس فرانسه اعلان بیطرفی کرد و وعده نمود که در امور داخلی چاد مداخله نمیکند؛ به همین خاطر سبب رهبران ده گروه منشعب از جبهه آزادی بخش فعال شده و با مشوره فرانسه باهمدگر پیوسته و برای ایجاد دولت وحدت ملی به توافق دست یافتند.

به اساس این توافق گوگونی اودی بحیث رییس جمهور و حسن هابره بحیث نخست وزیر تعیین شدند. حسن هابره قبلاً یکی از رهبران فرولینا یا جبهه آزادی بخش چاد بود که بعلت مخالفت با گوگونی رهبر این جبهه از او و فرولینا منشعب شده بود. در ماه مارچ حسن هابره استعفی نموده و حکومت وحدت ملی چاد از هم پاشید. عساکر حسن هابره در جنوب مسلح شده و در شمال رییس جمهور گوگونی ودی از معمرالقذافی رهبر لیبیا کمک نظامی درخواست نمود. معمرالقذافی این پیشنهاد را پذیرفت و ۲۰۰۰ نظامی خود را به مناطق شمالی چاد فرستاد؛ لیبیا درین جنگ داخلی از رییس جمهوری گوگونی و مصر و سودان از نخست وزیر مستعفی حسن هابره پشتیبانی میکردند. درین جنگ شهر نجامینا بمبارد شد، خسارات سنگینی به هر دو طرف وارد گردید و دهها هزار نفر از خانه ها و مناطق شان بجاهای مصون پناه بردند.

در ماه اکتوبر سال ۱۹۸۰ نظامیان لیبیا به نجامینا پایتخت چاد رسیدند، حسن هابره شکست خورد و فرار نمود. فرانسه که از گسترش نفوذ لیبیا و معمرالقذافی در افریقا می ترسید؛ به زودترین فرصت ممکن ایتلافی را بمیان آورد که به کمک امریکا، مصر و سودان و سایر ممالک افریقایی؛ نظامیان لیبیا را از چاد بیرون رانده و افراد سازمان همبستگی افریقا جابجا شدند؛ با آنهم جنگجویان و طرفداران حسن هابره، مناطق زیادی را در امتداد سرحد با سودان در تصرف خود نگهداشتند.

در سال ۱۹۸۲ نظامیان حسن هابره سراسر خاک چاد را تصرف نموده و گوگونی به سوی الجزایر فرار کرد؛ اما مخالفت شدید طرفداران دولت پیشین و کمک های نظامی و مالی لیبیا باعث مزاحمت های برای دولت حسن هابره میشد. حسن هابره از فراسه و دوستان خود در افریقا تقاضا نمود تا بخاطر بازسازی نظام و اقتصاد کشور کمک نمایند. درین میان فرانسه و امریکا با ارسال مواد خوراکی به کمک چاد شتافت؛ اما کمک ها کم بود و دردی را دوا نمیکرد؛ به همین سبب دهقانان مناطق جنوبی قیام کرده و در حدود ۲۵۰۰۰ نفر به کشور افریقایی مرکزی پناه بردند. در سال ۱۹۸۹ چاد و لیبیا در مورد تبادل اسیران جنگی و حل منازعه 114000Km^2 مناطق سرحدی به توافق رسیدند.

در سال ۱۹۹۰ پس از آنکه چاد در آتش جنگ های داخلی سوخت و خسارات سنگینی را متحمل گردید؛ فرانسه به این ننتطجه رسید که حسن هابره مدیریت سالم و سودمند ندارد؛ به همین سبب کوشش کرد تا ادريس ديبی Idriss Deby رهبر جنگجویان سابق مناطق شمالی را به قدرت برساند. در جریان این منازعات ۴۰۰۰ نفر کشته شدند و ادريس بحیث نخست وزیر بقدرت رسید؛ دولت جدید با مخالفت گسترده گروه های سیاسی و نظامی روبرو و منازعات سرحدی با لیبیا نیز افزایش یافت.

ادريس ديبی در سال ۱۹۹۳ تمام گروه های سیاسی مخالف را گردهم آورد. کنفرانس موريس البونگو را بحیث رییس شورای میشد، فیدل مونگار را برای مدت کوتاه بحیث نخست وزیر چاد انتخاب نمودند. در انتخابات سال ۱۹۹۶ که از سوی فرانسه و شورای انتقال قدرت، نظارت ادريس ديبی آرای مردم را بدست آورد و بحیث رییس جمهور چاد سوگند وفاداری یاد کرد. ادريس قانون جدید و دموکراتیک را برای کشور خود تنظیم و تصویب کرد که راه را برای انتخابات یک شورای کثیرالاحزاب هموار کرد. در ماه مارچ سال ۱۹۹۶ چند گروه مسلح مخالف با دولت مرکزی آشتی کردند؛ دولت موافقتنامه ای با رهبران جنوب امضا و نظام فدرالی را پذیرفت.

در سال ۱۹۹۹ دولت چاد یکعده نظامیان خود را به کانگو فرستاد تا با دولت لوران کابیلا کمک نمایند که با تلفات سنگینی روبرو شدند، از همین سبب اغتشاش مناطق شمالی چاد را دربر گرفت که به اثر آن کار پروژه تیل در منطقه

دوبا ماسین اخلاص شد. در انتخابات سال ۲۰۰۱ چاد ادریس دیبی 60% آرای مردم را بدست آورد و بحیث رییس جمهور باقیماند.

انتخابات ایکه بنا به ادعای مخالفین شفاف نبود و باید تحت تفتیش بین المللی قرار میگرفت. در ۲۰۰۵ شماری از مخالفان دولت مرکزی چاد بار دیگر یک گروه مسلح را در غرب سودان بمیان آوردند و مراکز دولتی در شرق را مورد حمله قرار دادند؛ این حملات تا ماه اکتوبر ۲۰۰۷ دوام یافت و در سال ۲۰۰۸ مردم پایتخت نیز ناآرام شدند. ادریس دیبی در سال ۲۰۱۱ برای چهارمین بار بحیث رییس جمهور بقدرت رسید، وی قبلاً در یک همه پرسی، دو بار کار رییس جمهور را رفع نموده بود.

در ۲۰۱۲ اسلام گرایان الطوارق، مناطق شمالی مالی را تصرف کردند، چاد ۲۰۰۰ نظامی به مالی فرستاد تا در چوکت یک سپاه مشترک فرانسه و چند کشور افریقایی، از دولت مرکزی مالی پشتیبانی نموده و از پیشرفت طوارق جلوگیری نمایند. در همین سال رییس جمهور سابق حسن هابره به خشونت بیش از حد و قتل مردم متهم و روز ۳۰ جون سال ۲۰۱۳ در سینگال دستگیر شد.

در انتخابات سال ۱۹۹۶ چاد باز هم ادریس دیبی با رای مردم در قدرت باقیماند. در ماه مارچ ۲۰۲۰ جنگجویان مسلمان به کمک الطوارق مالی بر یک کمپ نظامیان چاد در حاشیه جهیل چاد حمله نموده، حدود ۱۰۰ سرباز دولتی را بقتل رسانیدند.

ادریس دیبی رییس جمهور چاد، در سال ۲۰۲۱ در مقابله با مخالفین مسلح بقتل رسید و جمعی از جنرالان اردو قدرت را به پسر او محمت ادریس دیبی Mahamat Idriss deby انتقال دادند. این جنرالان قانون اساسی کشور را تعلیق نموده، شورای ملی را منحل و یک شورای نظامی انتقالی TMC تشکیل دادند. در حالیکه قرار بود انتخابات ریاست جمهوری و شورای ملی کشور در ماه اکتوبر ۲۰۲۲ تدویر گردد، ادامه کار اداره موقت بجای شورای نظامی انتقالی، از طرف اشتراک کننده گان گفتگوی ملی (اگست – اکتوبر ۲۰۲۲) تایید شد و محمت ادریس دیبی بحیث رییس این دوره برگزیده شد و شورای نظامی منحل گردید.

در دسمبر ۲۰۲۳ قانون اساسی چاد مورد تعدیل قرار گرفته و فیصله بعملی آمد تا انتخابات در ماه اکتوبر ۲۰۲۴ دایر گردد.

فقر در چاد بیداد میکند. اقتصاد بعلت نوسان قیم نفت و فعالیت های مخالفین مسلح خصوصاً در حوزه بحیره یا دریای چاد با مشکلات بزرگ دست و پنجه نرم میکند. در سال ۲۰۱۵ دولت چاد بعلت حملات گروه بوکوحرام درین منطقه حالت اضطراری اعلان نموده بود. بوکورام حالا به دولت اسلامی غرب افریقا تغییر نام داده است. در سال ۲۰۱۹ دولت حالت اضطراری را به مناطق Sila و Ouadidi در جوار نایجیریا نیز نافذ ساخت. هنوز هم گروه های مسلح قومی باهم درگیر استند و اردوی کشور در بحیره چاد تلفات داده میروند. فعلاً محمت ادریس دیبی رییس جمهور چاد است که در انتخابات مورخ ۶ می ۲۰۲۴ به این پست برگزیده شده است.

روابط افغانستان با چاد:

مطالعه کتاب (افغانستان و جهان/کشورهای آسیایی و افریقایی) منتشره سال ۲۰۰۴ ریاست مطالعات منطقوی وزارت خارجه جمهوری اسلامی افغانستان، نشان میدهد که دو کشور چاد و افغانستان هیچگاه روابط سیاسی نداشته اند.